

Jo, nog kan ekonomisk tillväxt vara en problematisk historia!

I en kort artikel om svensk ekonomisk tillväxt (Krantz [2000]) jämförde jag det svenska förloppet med den genomsnittliga tillväxten för tre olika ländergrupper från 1870-talet till 1990-talet. En grupp består av sexton industrialiserade länder för vilka Maddison i olika publikationer samlat och analyserat historiska BNP-data konstruerade av olika forskare och forskargrupper (till exempel [1991]). Nästa ländergrupp omfattar sex länder som hade ungefär samma inkomstnivå per capita 1970 och som Walter Korpi i olika sammanhang jämfört med Sverige (till exempel [1992]). Den tredje gruppen avser små europeiska industriländer. Ländergrupperna valdes så att jämförbarheten med Sverige avseende sådant som industrialisering, inkomst per capita etcetera skulle vara god. Jämförelserna gällde den ekonomiska tillväxten och inte inkomstnivåer per capita och de gjordes med hjälp av diagram där Sveriges BNP per capita relaterades till genomsnittet för respektive grupp i form av indexserier.

Jämförelserna visar ett tydligt mönster. Fram till 1890-talet var den svenska tillväxten ungefär densamma som för jämförelsegrupperna. Därefter och till senare delen av 1940-talet hade Sverige en avsevärt snabbare tillväxt än genomsnittet, men för perioden därefter var den svagare än dessa. Jag antydde några möjliga förklaringar till detta mönster, där för första hälften av 1900-talet Sveriges industriella genombrott samt att landet var icke-krigförande under de båda världskrigen fram-

hävdes. Naturligtvis är denna analys ingalunda uttömmande; bland annat borde den typ av industriell utveckling som Sverige hade beaktas. För andra hälften av 1900-talet pekade jag på möjligheten att den så kallade svenska modellen – som dock i sina huvuddrag inte är specifikt svensk även om vissa svenska särdrag finns – eller väsentliga inslag i denna modell skulle ha spelat en roll för förloppet.

Min korta artikel har nu givit upphov till repliker från Magnus Henrekson [2000] och Walter Korpi [2000]. Dessa inlägg uppvisar vissa likheter men – föga förvånande – främst skillnader. Likheterna består i att båda enbart diskuterar den senare delen av perioden, alltså andra halvan av 1900-talet. Vidare behandlar de inte grupperna som jag arbetar med utan i stället gruppen OECD-länder (med vissa inskränkningar). Men här slutar likheterna.

Henreksons kommentar går ut på att den svenska eftersläpningen skulle ha börjat under andra hälften av 1960-talet då ”den svenska ekonomiska politiken i viktiga avseenden började avvika från den som fördes i många andra OECD-länder”. Han använder sig av data från *Penn World Tables* för att visa detta.

Skillnaden mellan Henreksons och min analys uppkommer främst av de olika tidsperspektiven. Jag undersöker ett mycket långsiktigt förlopp, där jag finner en vändpunkt för den relativa svenska tillväxten i slutet av 1940-talet efter en markant uppgång dessförinnan.¹ I ett sådant

OLLE KRANTZ är professor i ekonomisk historia vid Umeå universitet.

¹ Man skulle kontrafaktiskt kunna hävda att samma relativa stegringstakt som tidigare skulle ha präglat det senare 1900-talet utan någon ”svensk modell”, men detta är en alltför starkt formulerad hypotes. Om man däremot

perspektiv kan till och med en likartad tillväxt mellan Sverige och jämförelseländerna under några år eller till och med något decennium framstå som en kontrast eller en tillbakagång som kräver en förklaring. I den tabell med data från *Penn World Tables* som jag redovisar i min artikel finns för övrigt i det korta perspektivet en skillnad mellan de tre ländergrupperna, alltså i början av perioden från 1950. Sverige uppvisar i jämförelse med gruppen om sex länder respektive den med små länder en liten tillbakagång men inte i jämförelse med de sexton länderna. Med andra ord är det i det senare fallet precis den bild som Henrekson framhåller. Han har ett kort tidsperspektiv i det att han väljer att börja sin undersökning efter den stora vändpunkten i slutet av 1940-talet. Då är det naturligt att hävda att den svenska eftersläpningen börjar under senare delen av 1960-talet. Väljer man däremot det längre tidsperspektivet måste också det relativa förloppet under 1950-talet problematiseras.

Huvudskillnaden mellan Henreksons och Korpis kommentarer är att den senare hävdar att någon eftersläpning inte kan beläggas och att "sklerosidiagnosen" (en term som jag inte använder i min artikel) inte har fog för sig. Korpis huvuddiskussion gäller tiden efter 1970 och mitt långa perspektiv får föga genomslag i hans replik. Han diskuterar som nämnts heller inte mina grupper utan huvuddelen av OECD-länderna. Vidare hävdar han att det förhållandet att jag inte skulle beakta nivåer på BNP per capita är ett stort problem. Därigenom skulle jag förbise eller i varje fall inte fästa tillräckligt avseende vid upphämningsmekanismen, alltså att länder med lägre utgångsnivå på BNP per capita tenderar att få snabbare tillväxt än de med högre. Emellertid tar jag faktiskt i viss mening hänsyn till nivåerna. Det är fråga om att industrialiserade länder, alltså de "traditionella" industriländerna, undersöks. Men viktigare ändå torde vara att jag som en särskild grupp har just det ur-

val av sex länder som Korpi i andra sammanhang använt för att belägga att någon svensk eftersläpning inte ägt rum. Profilen på relationskurvan är emellertid också i detta fall klar; det sker en svensk relativ nedgång under andra hälften av 1900-talet.

Att upphämningsmekanismen har en viss roll när det gäller att analysera skeendet i relationstermer är uppenbart. Däremot är det mindre tydligt att den skulle kunna förklara allt som dessa jämförelser leder fram till, och detta gäller speciellt när det är fråga om jämförelser mellan tämligen homogena grupper. Alla eller nästan alla OECD-länder bildar däremot en mera heterogen grupp och där kan upphämtningen spela en större roll. Emellertid är det knappast tillräckligt att i en ekonomisk-historisk analys hänvisa till denna mekanism och sedan hävda att man förklarat ett skeende, särskilt om man ser den som ett statistiskt fenomen. Upphämtning kan spela olika roll under olika perioder och under vissa kan det även vara så att ingen upphämtning alls sker. Men när fenomenet kan påvisas gäller det att gå vidare och studera faktorer som konstituerar det. Här krävs sålunda ett ekonomisk-historiskt angreppssätt.

Men hur är det då med den så kallade svenska modellen eller den svenska ekonomiska politiken och de institutioner som sägs vara av betydelse för den svenska relativa tillväxtminskningen under andra hälften av 1900-talet? Jag anförde i min artikel följande: "Det förefaller som om institutionella förhållanden låg bakom den relativt långsamma tillväxten efter andra världskriget men detta är en hypotes som kräver mera djupgående under-

forts. fotnot 1

hävdar att vissa faktorer haft betydelse för ett visst förlopp skulle det i frånvaro av dessa faktorer ha kunnat bli ett annorlunda förlopp som inte bestått i en relativ tillbakagång utan kanske till och med en uppgång.

sökningar.” Här kan tilläggas att sådana undersökningar måste gå in på olika delar av och enskildheter i förloppet och pröva hur dessa påverkat tillväxten. Hur verkade till exempel ATP-reformen och den fonduppbyggnad som följde på den, löntagarföretagerna och debatten kring dem, det svenska löneförhandlingssystemet, skattesystemet, olika delar av näringspolitiken och så vidare? I alla dessa fall krävs givetvis också internationella jämförelser. Och på tal om sådana, hur svarade Sverige och den svenska politiken och de svenska institutionerna på internationaliseringen och globaliseringen som accentuerades under 1900-talets andra hälft? Nog finns det saker att studera för ekonomihistoriker.

Korpi gör avslutningsvis en liknelse mellan galten Särinner och ”sklerosidiagnosen”. Galten slaktas och den uppstår igen. Före senaste slakten skulle det

vara jag som stått för återupplivandet. Men skulle man inte kunna tänka sig en annan liknelse, den om riddaren som stormar fram på sin Rosinante och kämpar mot väderkvarnar?

Referenser

- Henrekson, M, [2000], ”När började Sverige släpa efter? Kommentar till Olle Krantz” *Ekonomisk Debatt*, vol 28, nr , s 355–357.
- Korpi, W, [1992], *Halkar Sverige efter?*, Carlssons förlag, Stockholm.
- Korpi, W, [2000], ”Förrådiska tal i tillväxtdebatten – Om komplikationer i en problematisk historia”, *Ekonomisk Debatt*, vol 28, nr, s 358–364.
- Krantz, O, [2000], ”Svensk ekonomisk tillväxt under 1900-talet – en problematisk historia” *Ekonomisk Debatt*, vol 28, nr 1, s 7–16.
- Maddison, A, [1991], *Dynamic Forces in Capitalist Development: A Long-Run Comparative View*, Oxford University Press, Oxford.